

of the taking of the Bastille and the conquest of Liberty . . . To-day a slab affixed on the No. 17 of the Villas Dubochet recalls to the passer-by the exile and death of President Kruger. Before the slab, Dr. Malan, the new Chief of the South African State, came to meditate in the spring of the year 1949, bringing thus to the shadow of the old President the salute of his distant native country.

DIE KRONIEKE VAN WALLMANNSTHAL

Deur T. S. VAN ROOYEN

DEEL IV.

In ons vorige uitgawe het ons gesien hoedat Jan Kekana sy uiterste bes probeer het om die werksaamhede van eerw. Knothe op Wallmannsthal te laat verongeluk. Sy optrede het dan ook tot gevolg gehad dat daar ernstige beroeringe en tweedrag onder die gemeente ontstaan het. Eerw. Knothe het egter ferm opgetree en met die verbanning van Kekana en 'n groot gedeelte van sy volgelinge, het daar gelukkig weer 'n toestand van rus ontstaan en kon eerw. Knothe met die opbou van die sendingstasie voortgaan.

I.

Ons is nie alleen vir hierdie aarde geskape nie. Die jaar 1873 was 'n uiters moeilike jaar. Die gevreesde koors het sy slagoffers onder blankes so wel as nie-blankes geëis. Beskrywing van die nuwe woonhuis op Wallmannsthal. 'n Onuit-houdbare hittegolf teister die gebied.

Uittreksel uit 'n brief van Knothe aan sy suster Anna, 31 Desember 1873:

„Die afgelope jaar was vir ons regtig maar 'n moeilike jaar, maar gelukkig het die Heer ons steeds bygestaan. Byna elke jaar heers die koors hier straf. Dit skyn asof ons hierdie jaar die teistering vry sal spring, maar 'n mens behoort nie ooptimisties te wees nie aangesien die koorstyd eers teen Januarie en Maart aanbreek.

God kom die eer toe dat ons nou gelukkig 'n groot mooi en koel huis kon betrek. Die huis is 53 voet lank en 37 voet breed en is tot aan die spits van die dak 15 voet hoog. 'n Groot veranda verhoed dat die son te skerp teen die mure en vensters skyn. Agter die huis is daar 'n agterplaas wat deur 'n muur omring word. Daaragter is daar nog 'n hele paar buitegeboue. In die middel van die agterplaas staan daar 'n seringboom. Die huis staan op 'n heuwel. Nie ver daarvandaan af nie, is die halfvoltooide nuwe kerk. Voor die huis staan daar 'n hele paar alwyn- en oleanderbome terwyl 'n

breë pad vanaf die huis tot onder in die tuin wat aan die voet van die heuwel aangelê is, loop. Dit is 'n pragtige groot tuin maar is op die oomblik nog nie soos ek dit graag wil hê nie. Ek het egter dusver daarin geslaag om druiwe, perskes, vye, piesangs, aarbeie, mielies, suikerriet, granate, blomme en groente daarin te kweek. Anderkant die tuin en die spruit is die weiveld. Vanaf die huis het ons 'n pragtige uitsig oor die tuin en die veld.

Op die oomblik word die distrik deur 'n afmattende hittegolf geteister. Selfs gedurende die nag is dit byna onuithoudbaar. Daar by julle is dit natuurlik op die oomblik verskriklik koud."

II.

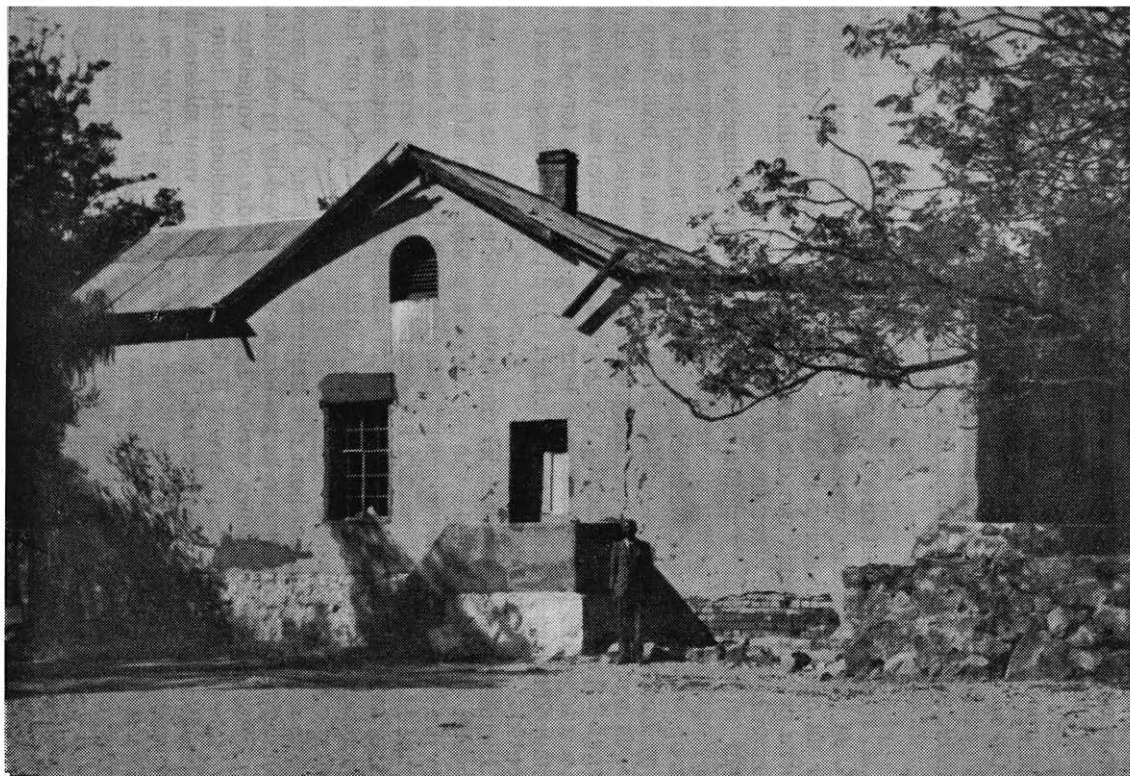
DIE arme Kekana het steeds dieper verval. Somtyds probeer hy huigel en besoek Knothe, ween warm trane by hom, praat van terugkeer, maar dit alles was duidelike huigelary. In werklikheid het hy van hierdie besoeke gebruik gemaak om die inwoners van Wallmannsthal te probeer ophits en hulle om te praat om weg te trek.

In 'n poging om sy status in die oë van sy volgelinge te verhoog, het hy onderhandelinge met die sendelinge van die Metodistesending aangeknop. Hulle het ook werklikwaar bo verwagting 'n sendeling na hom toe gestuur maar daar is weldra besef dat Kekana se bedoelings nie eerlik is nie en is hierdie sendeling gevolglik teruggeroep. Toe hierdie plan van hom dus misluk, het hy voorgegee dat hy miskien na Wallmannsthal sou terugkeer aangesien Knothe hom terug geroep het, terwyl hy aan die anderkant aan Knothe weer vertel het dat dit sy volgelinge is wat wou terugtrek!

Hierdie deursigtige huigelspel van hom het hom duur te staan gekom aangesien sowat een derde van sy volgelinge van hom af weggebreek en na die sendingstasie terug gekeer het. Een van Kekana se hoofmanne naamlik Makopane, wat geweier het om na Wallmannsthal terug te keer, se vrou, moeder en skoondogter, het hom verlaat en saam met die ander terug gekeer aangesien hulle eerder as Christene wou leef as om langer tussen die heidene te woon.

Die arme Kekana het hom dus heeltemal misreken. Hy het probeer om 'n selfstandige en invloedryke kaptein te word terwyl hy in werklikheid die meeste van sy volgelinge verloor het. Selfs onder sy volgelinge het daar nou tweedrag ontstaan terwyl Kekana uit moedeloosheid hom aan die brandewynmonster oorgegee het. Hy het selfs sy vrou mishandel en in sy waansin gehoop om haar te dwing om van hom weg te vlug en haar kinders sodoende onder sy duiwelse invloed agter te laat. Hierdie plan het ook misluk en het hy altyd dieper in die moeras van immoraliteit, dronkenskap en huigelary weggesink. Uiteindelik het hy na die Diamantvelde uitgewyk.

Soos hierbo opgemerk, het 'n derde van sy volgelinge weer na Wallmannsthal terug gekeer. Hierdie groep het nou getoon dat hulle begerig

Die ou Sendinghuis. Die persoon wat voor die huis staan is Daniel Mokane, 'n Bantoe-evangelis

is om ware Christene te wees en het daar nou 'n algemene gees van saamhorigheid en rus te Wallmannsthal geheers. Knothe het ook nou die wyse stap gedoen om die kapteinskappe af te skaf en alle gemeentelike aangeleenthede aan die gemeenskapsraad wat bestaan het uit die meerderjarige manlike inwoners, oor te laat,

III.

Grensend aan Wallmannsthal het die Ndebelehoofman Selape gewoon. Hy was onderhorigheid verskuldig aan kaptein Ntsaope wat met sy volk nie vër daarvanaf gewoon het nie. Aangesien die Blanke boere nie langer wou toelaat dat Selape op hul gronde woon nie, het hulle die President van die Republiek genader met die versoek om nuwe woonplek aan hierdie Naturelle te gee. Die President het aanbeveel dat hulle na Wallmannsthal trek en aangesien Wallmannsthal in werklikheid die oorspronklike gebied van hierdie Ndebele was waarvandaan Bapo, Mankopane en Mapog uitgewyk het, het hierdie plan van die President die goedkeuring van Selape en sy volgelinge weggedra. Net so welkom was hierdie plan vir die sendelinge wat reeds sinds 1866 probeer het om hierdie stamme te bearbei. Op die 1ste September 1873 het Selape met sowat 300 van sy volgelinge na Wallmannsthal getrek. Die teks wat Knothe daardie dag voorgelees het, was uit Jesaja 53 vers 12: „*Daarom sal Ek Hom 'n deel gee onder die grotes, en met magtiges sal Hy buit verdeel . . .*”

Selape kon egter alleenlik onder die volgende voorwaardes op die sendingplaas bly: Die kaptein sou geeneen van sy volgelinge weerhou om dienste by te woon nie; die wette van die Z.A.R. moes streng nagekom word en sy volgelinge moes jaarliks 'n gedeelte van die oes afstaan ter bestryding van die onkoste in die algemeen. Selape het voorgegee dat hy met hierdie voorwaardes tevrede was, maar hy was in werklikheid 'n „**Letebele**”—'n Leuenaar—en het vir geen oomblik daaraan gedink om hierdie voorwaardes na te kom nie. 'n Seun van hom wat kort hierna gebore is, het hy „Leraar” gedoop en het verder uiterlik voorgegee asof hy op goeie voet met Knothe sou verkeer, maar hy het sy volgelinge in die geheim beveel om nie die dienste by te woon nie. Eers op die 14de Desember het 'n paar van hulle vir die eerste keer die diens bygewoon. Knothe het nogtans gehoop dat hulle weldra tot ander insigte sou kom. Nieteenstaande hierdie onderkuipery van Selape, het die eerste paar hulle ook nou vir dooponderrig aangemeld. Selape het uit vrees dat al sy volgelinge hulle sou bekeer, by die Regering aansoek gedoen vir 'n ander stuk grond waarop hulle kon gaan woon. Die Regering het egter aanbeveel dat hy van hierdie plan moet afsien.

Nsaope het ook ondertussen sy woonplek verlaat. Sy volk is in drie dele verdeel. Die kleinste groep het saam met hul kaptein op 'n boereplaas gaan woon, terwyl die res hul op Wallmannsthal kom vestig het.

Wallmannsthal se inwoners is ook verheug oor die bekering — soos

dit voorgekom het — van die ou hoofman Molebeledi. Nadat hierdie ou halstarrige hoofman eendag na 'n Pinksterpreek van Knothe geluister het, het hy Knothe genader met die versoek om weereens tot die Katkisasie-klasse toegelaat te word. Sedertdien het hy die klasse met groot belangstelling en vlyt bygewoon. Ook het hy twee van sy kinders gereeld na die skool gestuur en dit het geskyn asof dit hierdie keer erns met hom was wat betref sy begeerte om gedoop te word. Die onderrig van hierdie hoofman is egter nie deur Knothe enduit voltooi nie, aangesien Knothe op die 6de Desember 1878 na Houtbos (Noord-Transvaal) verplaas is.

IV.

Die versterkte gemeente het hul intussen besig gehou met die bou van 'n nuwe kerk. Arbeidspanne is op 'n vrywillige basis gevorm, en het elke groep om die beurt dekgras gesny, stene gemaak en gebrand, klippe aangery, asook die algemene arbeid verbonde aan die eintlike bou van die kerk gedoen, sodat daar alleenlik direkte geldelike uitgawe verbonde aan die koop van die deure, vensterruite en dakbalke was. Dit het natuurlik 'n groot geldelike besparing meegebring. Die hele gebou het uiteindelik maar £30 gekos! Die kerk is die eerste Sondag na Hemelvaartdag in 1874 ingewy. Dit was voorwaar 'n dag van groot vreugde vir eerw. Knothe en sy gemeente gewees.

Eerw. Knothe kon gevolglik in sy rapporte met trots melding maak van die prestasies van sy gemeente. Hulle het Gods Huis en Sy Woord lief gehad, en in moeilike dae het Hy hul gelei. Christelike gewoontes het weldra die ou heidense begin vervang. Selfs met Kersfees het die kersfeesstemming in die vorm van geslagte speenvarkies nie uitgebly nie!

Die godsdienstige byeenkomste is ook pragtig bygewoon, die opkomst was selfs só groot dat Knothe na drie jaar verplig was om die kerk te vergroot. Die gemeente het besluit om die saal te omvorm in 'n kruiskerk. Ongelukkig is hierdie werksaamhede gedurende 1877 gestrem asgevolg van die droogte sodat daar nie na wense gevorder is met die maak van die stene nie omdat daar té min water was. Op die 10de Desember 1878 is daar gelukkig reeds sover met die voorbereidingswerk gevorder dat daar toe 'n aanvang met die eintlike bouwerk gemaak kon word. Ook is daar 'n aanvang gemaak met die bou van 'n skool. Aan die einde van 1877 het die gemeente uit 167 belydende lidmate bestaan. Toe die skool geopen is in Maart 1878, het hulle die vreugde gesmaak om 'n skaar van ses-en-sestig kinders op die skoolbanke te sien.

Toe Knothe in Desember 1878 van Wallmannsthal af vertrek het, het die gemeente bestaan uit 168 gedooptes terwyl 'n verdere 50 dooponderrig ontvang het.

V.

Gedurende die jare dat Knothe die fundamente van die sendingstasie gelê het en hy dikwels byna bomenslike teenslae wat sy werksaamhede

betref, teengekom het, is hy ook op ander meer persoonlike wyse beproef. Soos dit 'n opregte gelowige betaam, het hy daarin geslaag om selfs die diepste smart te bowe te kom.

Hieronder volg daar uittreksels uit 'n brief wat hy op 11 Maart 1875 aan sy broer Rudolf, geskryf het:

„ . . . Ag, hoe vlieg die weke en maande tog nie verby nie. Eintlik kom ek nooit tot rus nie aangesien ek immer meer wil doen as wat ek in werklikheid kan. Tog lyk dit of ek nooit my werk tot 'n einde kan bring nie. Om ledig te wees is ook nie goed vir my nie. . . .

„Ons almal voel daaglik die verlies van ons dierbare Truidatjie; ons verlang gedurig na haar en kan haar eenvoudig nie uit ons gedagtes kry nie. Nou net is my vrou na die slaapkamer geroep: „Magdale-natjie huil”, — Ons dogtertjie het aan haar sustertjie gedink en toe begin ween. Ons weet egter dat sy by haar Saligmaker en Heiland rus en dat sy daar baie beter daaraan toe is as wat sy dit ooit hier by ons kon hê. Ons berus in God se genade en ontferming — alleen die verlange na die liewe klein wese gryp ons immer weer aan. My liewe vrou stort nog baie tranes op haar graf wat naby ons huis agter die kerk en net onderkant die venster voor die altaar is . . . ”

(Slot volg).

THE OLD OAK TREES

EARLY this month there appeared in the “Pretoria News” a photo of the old oaks in front of 303 Visagie Street, and the accompanying letter-press suggested that the house had been occupied by Gen. Nicolaas Smit and that the oaks had been planted by President Burgers.

I had always understood that these oaks, which formed part of a row extending the whole length of the block, had been planted by Jacobus Nicolaas Boshoff, my grand-uncle. He certainly occupied the house until his death in 1910. In view of the statement in the “News”, I wrote to my brother E. Noel Roberts of Bloemfontein, who is married to a daughter of J. N. Boshoff. He replied as follows:

“Many thanks for your letter of 4.6.54 and the cutting from the “Pretoria News” of the 2nd. In 1882 Oupa J. N. Boshoff resigned his position as Landdrost at Boshof, and trekked in a *verewa* to Pretoria, on the invitation of President Kruger, to become Treasurer General of the S.A. Republic.